

A másik igazsága

A másik igazsága

Ünnepi kötet Fehér M. István akadémikus tiszteletére

SZERKESZTETTE:

LENGYEL ZSUZSANNA MARIANN ÉS JANI ANNA

L'Harmattan Kiadó

Budapest, 2012

A kötet megjelenését az Alliance Française de Miskolc, a Szabó és Társa Kft.,
valamint Lengyel Ferenc István támogatták.

© L'Harmattan Kiadó, 2012
© Szerkesztők és szerzők, 2012
© MTA–ELTE Hermeneutika Kutatócsoport, 2012

L'Harmattan France
7 rue de l'Ecole Polytechnique
75005 Paris
T.: 33.1.40.46.79.20

L'Harmattan Italia SRL
Via Bava, 37
10124 Torino–Italia
T. / E.: 011.817.13.88

A kiadásért felel Gyenes Ádám
A sorozat kötetei megrendelhetők,
illetve kedvezménnyel megvásárolhatók:
L'Harmattan Könyvesbolt
1053 Budapest, Kossuth L. u. 14–16.
Tél.: 267-59-79
kiado@harmattan.hu
www.harmattan.hu

ISBN
ISSN 1586-8761

Olvasószerkesztő: Karip Tímea
A borító Ujváry Jenő, a tördelés Kállai Zsanett munkája,
a sokszorosítást a Robinco Kft. végezte. Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

• TARTALOM •

Szerkesztői előszó 7

1. RÉSZ: TEOLÓGIA, VALLÁSFILOZÓFIA, HERMENEUTIKA

Bognár László (fordítás és kommentár):

Arisztotelész Fizika VII. könyv 1–3. fejezetének másik változata
(textus alter) 19

Ignác Lilla: Bultmann hermeneutikájának alapfogalmai 35

Jani Anna: Edith Stein gondolati lépései a véges és az örök lét
viszonyának meghatározásához 55

Gáspár Csaba László: Istenismeret és viláértelmezés 79

2. RÉSZ: NYELVEK TALÁLKOZÁSA A HERMENEUTIKÁBAN – KULTÚRA, KÉPZÉS, IGAZSÁG

Kiss Andrea-Laura: A másság fogalmának megjelenése
a gadameri hermeneutikában 97

Olay Csaba: A tömegtársadalom kultúrája a Frankfurti Iskola
és Arendt gondolkodásában 109

Nyíró Miklós: A filozófia képzésfordulata
– I.: Rorty és Dewey 129

Krémer Sándor: A késői Rorty világ- és igazságfelfogása 147

3. RÉSZ: FENOMENOLÓGIA, HERMENEUTIKA, TÖRTÉNETISÉG

Schwendtner Tibor: Eredet, hagyomány, értelemképzés.

Husserl genealógiája 191

6 • TARTALOM

<i>Kerekes Erzsébet</i> : Idő és lét összetartozása a heideggeri gondolkodásban	226
<i>Lengyel Zsuzsanna Mariann</i> : Megértés a határokon – Sematizmus és viláértelmezés Heidegger Kant-interpretációjában	239

INTERJÚ

A másik igazsága: Fehér M. István válaszol Olay Csaba kérdéseire	265
A kötet szerzői	333

• SZERKESZTŐI ELŐSZÓ •

A kötet, melyet a Tisztelt Olvasó a kezében tart, Fehér M. István professzor úrnak a filozófia területén végzett tudományos kutatói, oktatói és iskolateremtő munkásságát méltató tanítványok és kollégák közös munkájának eredménye. Alábbi összeállításunk a Fehér M. Istvánnal készített, eddig még kiadatlan interjú anyagát adja közre, és több generációt átfogó tanítványi körének munkáiból nyújt válogatást. A szerzők többségében az Eötvös Loránd Tudományegyetem Filozófia Intézetében nemrég alakult MTA–ELTE Hermeneutika Kutatócsoport tagjai kerültek ki, de felkértünk a csoporthoz szorosan nem tartozó egyetemi oktatókat is (egy kolozsvári, két miskolci és egy szegedi kollégát), akik a tanítványok közül közvetlenül vagy közvetve szintén hermeneutikai témákban kutatnak. Az elkészült válogatásban jól látható a sokszínűség. Az írások a hermeneutikai hagyomány különböző témaköreinek aktuális problémáit tárgyalják. A megírásukhoz alkalmat természetesen az évforduló adott, a kötet létrejöttét arra a mindannyiunkat összefogó szálra vezethetjük vissza, amely a kötet minden egyes szerzőjét Fehér M. István professzor úrhoz köti, mégsem „alkalmi” munkákról van szó, mivel szerzőink munkája – a hála és elismerés kifejezése mellett – azzal a céllal született, hogy betekintést nyújtson a kutatócsoport műhelymunkájának kézzelfogható eredményeibe. Kötetünk szándéka szerint ezért nem egy lezárt pályafutás méltatása, hanem kapcsolódás egy folyamatosan gazdagodó életműhöz, egy jövőt formáló, alkotó ember példájához, amelyre a Vele való közös munka adott számunkra lehetőséget.

Fehér M. István kutatási területeinek széles spektruma átfogja a 19–20. századi filozófia számos áramlatát: a német idealizmust, a fenomenológiát, az egzisztencializmust, a hermeneutikát, az életfilozófiai és a neomarxista áramlatokat is. Talán mégsem túlzás azt állítani, hogy e szenvedélyes érdeklődéssel kutatott területek között – a filozófiai hagyomány szinte egészének beható ismerete alapján – mindig is a hermeneutikai kérdéseket tartotta szem előtt. A hermeneutika, amely elsősorban Martin Heidegger és Hans-Georg Gadamer mun-

kásságának köszönhetően vált a 20. század második felére a filozófiai gondolkodás fő irányzatainak egyikévé, nem csupán nemzetközi viszonylatban, de hazánkban is szerteágazó jelenlétre tett szert. Mára már nem csupán a filozófiai közelet legkülönbözőbb területeit hatja át, hanem az irodalomelmélet, a kommunikációelmélet, az esztétika, a jogelmélet, a nyelvtudomány, a teológia és a pszichiátria szakterületei számára is igen jelentős. Mára a hermeneutikai-fenomenológiai gondolkodás a hazai szellemi élet természetes része lett. Talán már nem gondolunk arra, hogy ez másképp is lehetne. Természetesnek vesszük, mivel sokunk számára olyan ma már, mint a levegő, amit nem veszünk észre, amikor belélegzünk. Ennek azonban története van, melynek kialakulásához és fennmaradásához Fehér M. István nagyban hozzájárult. Fehér professzor munkássága döntő szerepet játszott azoknak a fórumoknak megteremtésében, amelyek lehetővé tették e tudományterület magas színvonalú művelését, önnállóságát és a kutatási eredmények egyre szélesebb körű hazai és nemzetközi elterjedését. A nevéhez kötődik a hazai filozófiatudományban a hermeneutikai kutatások irányítása, koordinálása, a tudományos utánpótlás nevelése és a nemzetközi kutatási tevékenységbe való integrációja, melyből az elmúlt évtizedek során egy jelentős iskolateremtő hatás is kiindult, hallgatók és a tudományos pálya kezdetén álló fiatal kutatók körét vonva a filozófia vonzáskörzetébe. Elmondhatjuk, hogy ez az iskolateremtő munka a fiatalabb generáció számára a párbeszéd és lehetőség megteremtését jelentette a hazai tudományos világunkban.

*

Most néhány szóban a kötet tartalmáról. Kötetünk mértékadó darabja a tanulmányok sorát kiegészítő interjú, amelyben Olay Csaba kérdéseire válaszolva Fehér M. István szólal meg. Az elkészült interjú anyagát a megjelenés alkalmából a szerző még gondosan kiegészítette és lábjegyzetekkel látta el. Az interjú címe: *A másik igazsága*, az olvasó számára egy olyan értelmezői, de még inkább jelenlébeli pozíciót tükröz, amely mindenkor a legszélesebb értelemben vett másik megértésére irányul (legyen ez a másik akár egy embertársunk, akár egy szöveg, egy kultúra vagy egy egész világ). A közeledés mikéntjét jelzi, ahonnan nézve nem megérteni azt jelenti: megítélni, avagy (az esetek többségében) elítélni, legalábbis „elhe-

lyezni” a másikat. Ezzel szemben, megérteni annyi, mint a másik igazságigényét megérteni – vagy igazságigénye tekintetében megérteni. „Hermeneutikai szempontból a megértésnek inkább meg kell nyitnia az utat a vonatkozó dolog felé, nem pedig lezárnia; hozzáférhetővé kell tennie a dolgot, nem pedig akadályokat, sórmpókat építenie elé” – írja Fehér M. István. Ugyanez vonatkozik a filozófiai vagy eszmetörténeti megértésre is. Az interjú során fokozatosan bontakozik ki az a nyelvi, eszmetörténeti, filozófiai, teológiai és irodalomelméleti hatókör, amelyben a szerző ezt a megértői pozíciót gyakorolja és az írott szóban is kifejezésre juttatja. Az interjú valójában nem más, mint e hermeneutikai látásmódba való bevezetés, egy olyanfajta beszélgetés módján, mely alkalmas lehet a dolog láttatására. A szöveg Fehér M. István eddigi életművét gondolati összefüggéseiben mutatja be, amelyben a filozófia számára „kezdettől fogva elsősorban a rendszerszerű, szisztematikus filozófiát jelentette”, e kifejezetten filozófiai jellegű megfontolások mégis sürgető problémákat tartanak szem előtt, s éppen a szerző által képesek a másik ember számára is lét-fontosságú kérdésekké válni.

Ezt az értelmezői álláspontot, *a másik igazságát* tekintettük kiindulópontnak az egyes szerzők tanulmányainál is, amelyek mind-egyike Fehér M. István szakterületéhez kapcsolódva bont ki egy-egy értelmezési kört a hermeneutika, teológia, nyelvfilozófia és fenomenológia vonatkozáskörzetében. Ez alapján döntöttünk úgy, hogy az egyes tanulmányokat tematikusan három területre soroljuk be: 1. Rész: Teológia, vallásfilozófia, hermeneutika; 2. Rész: Nyelvek találkozása a hermeneutikában – kultúra, képzés, igazság; 3. Rész: Fenomenológia, hermeneutika, történetiség.

A kötet nyitó darabja Bognár László írása, amely Arisztotelész *Fizika* című művének VII. könyvéből közöl az 1–3. fejezetekről eredeti fordítási változatot, és ezeket jegyzetekkel, illetve kommentárral egészíti ki. A VII. könyv lazább szálakkal kapcsolódik a *Fizika* gondolatmenetébe, s a benne érintett kérdések egy részét Arisztotelész már a *Fizika* más helyein is kidolgozta, kérdéseinek másik része viszont sehol máshol nem bukkan fel az arisztotelészi szövegekben. A jelen fordítás jelentősége abban áll, hogy az ún. b-változattól készült, amely *textus alter*ként vált ismertté, s amelyet szövegkiadásában W. D. Ross és Henri Carteron függeléként közöl. A szerző a kétféle változat fordítási eltéréseit, argumentatív-retorikai különb-

ségeit gondos magyarázatokkal ellátva, táblázatosan hasonlítja össze. A szöveg ilyenformán bepillantást enged Arisztotelész gondolatainak mozgásterébe, érlelődési folyamatába, melynek egyik jellegzetes vonása a platóni filozófiával folytatott konfrontáció.

Ignác Lilla *Bultmann hermeneutikájának alapfogalmi* című tanulmánya három ponton keresztül vizsgálja Rudolf Bultmann evangélikus teológus gondolkodásának a heideggeri hermeneutikához való viszonyát. Az első a) pontban a szerző a heideggeri „előzetes megértés” fogalmán keresztül jut el Bultmann hermeneutikai alapfogalmainak megragadásához. Bultmann szerint az előzetes megértés nem csupán filozófiai kategóriákban megy végbe, hanem egyéb ismeretet, nem tudatosult tudást is feltételez, de jelenti a tárgyhoz való előzetes szubjektív viszonyulást, az érdekeltséget is. A b) pont „egzisztenciális interpretáció” címen vizsgálja, hogyan alkalmazza Bultmann e heideggeri kifejezést az *Újszövetség* értelmezésére, illetve mit ért a teológus maga az egzisztencia kifejezésen. A c) pontban „a hermeneutika bultmanni önértelmezése” a hermeneutika hagyományához és problémaköréhez szól hozzá.

Jani Anna *Edith Stein gondolati lépései a véges és az örök lét viszonyának meghatározásához* című írása azokra a történeti-filozófiai hatásokra mutat rá, amelyek a fenomenológiai mozgalom tagjaként a fiatal Edith Stein kérdésfelvetését egy keresztény vallásfilozófia lehetőségi feltételei felé terelték. A szerző szerint a filozófusnő gondolati útja a véges és az örök lét egymáshoz való viszonyának tisztázására irányul. A tanulmány részletesen tárgyalja, hogy milyen hatás-történeti vonatkozások mentén kerül előtérbe Edith Stein számára a személy fogalma, annak interperszonális vonatkozásai, a beleézés fenomenológiai aktusa, illetve a filozófusnő miként közelíti meg a vallásos élmény fenomenológiai leírhatóságának kérdését, a skolasztika és fenomenológia egymásra gyakorolt hatását, s ezen keresztül hogyan kerül előtérbe a lét kérdése a véges emberi és az örök isteni lét viszonylatában. A fenomenológia vallásfilozófiai fordulata úgy mutatkozik meg, mint ami nem csupán Edith Steint érintő jelenség, hanem az 1930-as évek európai gondolkodását meghatározó folyamat is.

Gáspár Csaba László *Istenismeret és viláértelmezés* című tanulmánya arra a kérdéskörre fókuszál, hogy mennyiben lehetséges Istenértés (a Krisztus-esemény megismerése) a világ tapasztalatán keresztül, illetve mit jelent a viláértés Istenből kiindulva. Mint írja, „[n]

em az a kérdés, hogy a világhoz szabott racionális gondolkodásunk [...] számára lehetséges-e a Krisztus-esemény. [...] Sokkal inkább annak vizsgálata, hogy milyen (új) világ bontakozik ki az isteni megtestesülés és megváltás alapján: milyen az a Lét és az a világban megvalósuló emberi egzisztenciaként valóságos létezés, amelyben ilyesmi lehetséges [...].” A szerző e kiindulópontból vezeti le, hogy világerítés és Istenértés miként függ Isten szeretetétől, az *agapé* legmagasabb formájától, s értő elemzéssel mutatja be, hogy mit jelent a szeretet teológiai fogalma, amely szerint minden kegyelem. E gondolatmenetből egyúttal az is kiderül, hogy hogyan egészíti ki egymást a természet és kegyelem, s milyen összefüggésben áll egymással a gondolkodás és szeretet. A szerző tanulmánya – Martin Buber, Kierkegaard és Heidegger gondolataira támaszkodva – megkísérel rámutatni arra a paradoxonra, hogy Isten szeretete látható valóságában van jelen a világban, ez a szeretet az emberi értelem számára mégis nehezen elgondolható.

Kiss Andrea-Laura *A másság fogalmának megjelenése a gadameri hermeneutikában* című tanulmányában a hermeneutikai értelemben vett *mátság* fogalmát körvonalazva arra keresi a választ, hogy milyen kiindulópontok szolgálnak alapul a gadameri hermeneutikában a mátság fogalmának értelmezéséhez. Annak jár utána, vajon elegendő-e a megértés dialogikus jellegének fontosságát hangsúlyozni ahhoz, hogy azt mondhassuk: a hermeneutikának tényleges affinitása van a mátság iránt, különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy a mátság tapasztalása magában hordozza a beszélgető felek partikuláris mivoltának felszámolását. Miként ragadható meg a dialogikus viszonyban a nyelvként artikulálódó tradíció sajátossága, hol különbözik el a saját az éntől, és a saját tükrében hogyan tapasztalja meg az én a másik sajátját, a mátság nyelvét? A hermeneutikai másságtapasztalás hogyan állítható összefüggésbe a fenomenológiai és az egzisztencialista mátságfogalommal? A szerző tanulmánya e kérdések mentén vezet el arra a területre, ahol a nyelvi és ezzel együtt a kulturális különbségek elméleti síkon megvilágíthatókká válnak, s ahol a megértés nem a Te-ként értett másokra irányul, hanem az általa számunkra közvetített igazságra, amely csak a Te közvetítése által válik hozzáférhetővé számunkra.

Olay Csaba *A tömegtársadalom kultúrája a Frankfurti Iskola és Arendt gondolkodásában* című írásában Walter Benjamin, Hannah Arendt és Theodor W. Adorno megközelítésein keresztül vizsgálja

azokat a negatív változásokat, amelyeket a tömegesedés, a tömeg-társadalom a kultúra vonatkozásában eredményezett. A szerző első sorban Arendt és Adorno gondolataira támaszkodva vizsgálja a tömegesedés feltételei közötti művészetre vonatkozó jelenségeket. Rámutat arra, hogy Arendt elgondolása világos párhuzamokat mutat Horkheimer és Adorno koncepciójával, mégis döntő különbség fedezhető fel abban, *ahogyan* elutasítják a tömegkultúrát. A szerző meggyőzően érvel amellett, hogy Horkheimer és Adorno számára a tömegesedés eredményeként maga a kultúra vált kétértelművé, s már nem magától értetődő a bizalom a kultúra humanizáló hatásában sem, mivel a kultúripar a tömegek becsapását, manipulálását szolgálja. Arendt fejtegetésének hozadékát ezzel szemben abban látja, hogy tömegkultúra és magaskultúra ellentétét a filozófusnő nem egy kontinuum két szélső értékeként fogja fel, hanem műalkotások és műalkotásnak látszó szórakoztatóipari képződmények különbségéről beszél.

Nyíró Miklós *A filozófia képzésfordulata – I.: Rorty és Dewey* című munkájában a 20. század eleji metafizika-ellenes törekvéseken keresztül vizsgálja azt a fordulatot, „amelynek keretében a képzés fogalma nemcsak hogy az előtérbe lép, de elválaszthatatlanul össze is kapcsolódik a filozófia fogalmával”. Ezt a vonulatot képviseli a múlt század első felében John Dewey, a második felében Hans-Georg Gadamer, utolsó harmadában, illetve a századfordulón pedig Richard Rorty munkássága. A szerző szerint e három pilléren keresztül vizsgálható a képzés fogalmának központi szerepe: Dewey pragmatista filozófiájában, amelynek középpontjában a nevelés (*education*) fogalma áll, Gadamer gondolkodásában, aki Heidegger hermeneutikai kezdeményezéseihez kapcsolódva az emberi ittlét feltárultságának heideggeri fogalmát összekapcsolta a humanista képzés (*Bildung*) fogalmával, majd Rorty neopragmatikus törekvéseiben, ahol az épülés (*edification*) terminus által jelölt kérdéskör kerül előtérbe. A szerző tanulmánya e problémakör kifejtésének I. darabja, mely azt az aspektust követi nyomon jó érzékkel, hogy Rorty mely pontokon távolodik el Dewey megfontolásaitól, s e megújítási kísérletben hogyan hasznosítja a hermeneutika eszméjét.

Krémer Sándor *A késői Rorty világ- és igazságfelfogása* című tanulmányában először Heidegger gondolkodásából kiindulva vizsgálja az igazság, az igazságosság és a lét egymáshoz kapcsolódó viszonyát a filozófiai gondolkodásban, mivel állítása szerint Heidegger igaz-

ságfelfogása viszonylag közel áll a késői Rortyéhoz. E vizsgálódás kimutatja, hogy bármely igazságfelfogás választásával már ontológiát is választottunk. Ez alapján a késői Rorty világfelfogása, pontosabban a világról adott leírásai is értelmezhetők egyfajta ontológiaként. A szerző tézise szerint, Rorty saját „ontológiájára”, azaz naturalizmusára és elsősorban *lingvisztikai nominalizmusára* építi igazságfelfogását. A heideggeri egzisztenciálfelfogást is elkerülve hangsúlyozza többek között azt, hogy az igazságot nem megtaláljuk, hanem létrehozuk, másrészt az igazság csak a nyelvben létezik. A késői Rorty igazságfelfogásában megmutatkozik 1.) *pragmatikus*, 2.) *analitikus* hatások és 3.) *ontologiai* alapok bemutatásánál az elemzés kiindulópontja az „Igazság – valóságmegfelelés nélkül” című, 1994-es tanulmány. A szerző szerint az igazságnak ebből a felfogásából, és az igazolás elsődlegességéből két következmény adódik több neopragmatista, köztük Rorty számára is: egyrészt az *antireprezentacionalizmus*, másrészt a világgal való kapcsolatunk *oksági* felfogása.

Schwendtner Tibor *Eredet, hagyomány, értelemképzés. Husserl genealógiája* című tanulmánya a történeti „genealógia” fogalmát vizsgálja Husserl kései genetikus fenomenológiáján (történeti elmélkedésein) keresztül, amelyben a filozófus megpróbált az európai tudomány és racionalitás válságával is szembenézni. A rekonstrukció kiindulópontja Husserl két összefüggő írása („A geometria eredete” és a „Teleológia a filozófiatörténetben”), amelyek az európai tudományos és filozófiai hagyomány genezisével foglalkoznak. A szerző arra mutat rá, hogy a kései Husserl elsődleges célja az európai történelemben kódolt végső értelem eredetének felkutatása, a jelenlegi filozófiai gondolkodás számára hozzáférhetővé tétele. E történeti elmélkedések módszertanának, amely egyfajta körben forgásként (cikcakkmozgásként) írható le, három meghatározó pólusát emeli ki: az európai szellem eredeti megalapozásának mint teleológiai kezdetnek a felkutatását, a jelenlegi helyzet megértését az öneszmélés folyamatában és a felelős kritikai tevékenységet. Schwendtner vizsgálódásában e történeti genealógia felderítésének az ad különös jelentőséget, hogy ezáltal Husserl szerint az értelemképzés lehetőségfeltételeihez nyíllhat hozzáférés. Schwendtner szerint Husserl e történeti vizsgálatai kritikai irányultságúak, melyek elsődleges célja, hogy létrejöhessenek az eredeti alapítás megismétlésének feltételei, ahonnan újraalapítható a tudományos és filozófiai hagyomány.

Kerekes Erzsébet *Idő és lét összetartozása a heideggeri gondolkodásban* című összegző munkájában felvázolja azokat a legfontosabb szakaszokat, amelyekben Heidegger lét és idő eredeti összetartozását (a végbemenésben) próbálta elgondolni. A tanulmány első része a faktikus élet végbemenésével foglalkozik. A szerző a korai Heidegger előadásai közül a *Bevezetés a vallás fenomenológiájába* című előadás-sorozatra összpontosít, ahol Heidegger az élettapasztalat eszkatologizálódására, kairológiai jellegére figyel a páli levelek értelmezésekor. A heideggeri végbemenés-fogalom kapcsán a szerző elsősorban a páli keresztény gyökerekre tér ki. A páli levelekben jelenik meg a vég (*parúzia-kairosz*) bevonása az élettapasztalatba. A tanulmány második része a fundamentálonológia pillanatfelfogását tárgyalja. A *Lét és időben* az *Augenblick* fogalma helyettesíti és módosítja a korábbi *kairoszt*. A harmadik részben a szerző azt elemzi, hogy milyen módon tartozik össze idő és lét a kései Heidegger *Ereignis*-fogalmában.

A kötet utolsó tanulmánya Lengyel Zsuzsanna Mariann *Megértés a határokon – Sematizmus és viláértelmezés Heidegger Kant-értelmezésében* című írása, amely Heidegger 1927 és 1930 közötti időszakára koncentrál. E tematikán belül a szerző megpróbálja rekonstruálni, hogyan kerül a heideggeri Kant-interpretáció középpontjába a véges emberi lét világgépző jellege, amely e megközelítésben a sematizmus működéseként írható le, s a világ fogalmán keresztül Heidegger miként kérdez rá a fenomenalitás határaitra. A szerző értelmezésében Heidegger egész Kant-olvasatának középpontjában az emberi tapasztalásban működő sematizmus áll, de a sémákon keresztül Kant még a tapasztalati objektivitás lehetőségét vizsgálta, Heidegger „temporális” sematizmusa ezzel szemben már a tapasztalat belső történetiségére helyezte a hangsúlyt. Arra kérdezett rá, hogy miként képes eddigi sémáinkat az idő feltörni és megváltoztatni? Más szóval, a sémákon keresztül Heidegger megpróbálja megvilágítani az aprioritás összefüggését a temporalitással. A szerző tézise szerint a kanti sematizmus e heideggeri újraértelmezésének nem csupán fundamentálonológiai célja volt, hanem éppen az a tendencia rejtett benne, amely kivezet a fundamentálonológiából, amennyiben a sematizmus kérdését Heidegger az ittlét metafizikájában gondolta tovább.

E fent bemutatott tanulmányokkal a kötet szerzői ezúton köszönik nagy tisztelettel és szeretettel Fehér M. István professzor urat 60. születésnapja alkalmából. Kedves Professzor Úr! Köszönet azért az elhivatott munkáért, amely jellemezte eddigi életutadat. Engedd

meg, hogy mindannyiunk nevében jó egészséget, további töretlen munkálkodást és még hosszú, termékeny évtizedeket kívánjunk Neked.

*

Munkánk az MTA TKI részéről az MTA–ELTE Hermeneutika Kutatócsoportnak nyújtott támogatás keretében készült. E támogatásnak fontos szerepe volt abban, hogy a Kutatócsoport programja keretében e tanulmányok elkészülhettek. Továbbá szeretnénk köszönetet mondani a L'Harmattan Kiadó munkatársainak, mindegyikük Gyenes Ádámnak és Szép Orsolyának, hogy kezdettől fogva biztosítottak a támogatásukról és türelemmel viselték késlekedéseinket. A kötet megjelentetését lehetővé tevő nagylelkű támogatásukért Raymond Lardellier-nek, a miskolci Alliance Française igazgatójának, a Szabó és Társa Kft.-nek, valamint Lengyel Ferenc Istvának tartozunk hálával. Végezetül minden szerzőnknek tisztelettel köszönjük, hogy elfogadták felkérésünket és tanulmányukkal hozzájárultak e kötet megszületéséhez.

Lengyel Zsuzsanna Mariann és Jani Anna
A kötet szerkesztői